

HIZKUNTZAZKO HERBESTEA

Paulo
AGIRREBALTZATEGI

IZENBURUAREN mamian sartu aurretik, ohar bat egin nahi dut aberria hitzari buruz. **Hiztegia Bi Mila-k** honelako azalpentoa dakar «Aberri» sarreraren pean: «Aberri: patria; neologismo aranista de evidente incorrección, promocionado por la campaña política del P.N.V. y secundado por otros partidos, por lo que su empleo es general; en los siglos XVI y XVII 'patria' se decía en vasco simplemente **herri**, y autores del siglo XVII y XVIII, con la misma acepción, han empleado **sorterri**».

Ni ez naiz sartuko hitzaren desegokitasun morfologikoan: eduki duen arrakasta sozialak «eskubide» osoa eman diola uste dut gaurko euskarazko hitz jatorizat hartzeko. Hala ere, «herria» hitzak ez dut uste bere barruti historiko hura galdu duenik; horregatik, askozaz jatorragoa gertatzen da «nere herritarra» esatea, eta ez «nere aberkidea», gaztelaniazko «mi compatriota» adierazteko. **Herria** hitza, berak duen aberastasun semantiko osoaz, berreskuratu behar dugula uste dut. Bide horretatik seguruenik hobeto ulerenezake «Euskara da euskaldunen aberria» delako hura; hau da, **Euskara da euskaldunen Herria**, euskararen eta herriaren arteko lotura, kidesasuna eta «ekuazioa». **Euskal Herria** izenean bertan mamiturik daukagunez.

Baina oraingoan ez gara «hizkuntzazko Herriaz» ari. «hizkuntzazko herbesteaz» baizik. «H» eta guzti idatzi dut **herbestea**, **Euskaltzaindiak** bestelakorik esana duen arren. **Oraingo honetan behintzat nahiago dut lizentziatxoa hartu, herri/herbesteen senidetasuna nabariegia izan dadin. Izan ere, Herria norberaren elkarte etniko den bezala, Herbestea da 'beste' edozein elkarte etniko, norberarena ez dena. «Atzerria» ere esaten da, adiera berdintsuarekin; baina herbesteak badu norberaren herria utzi behar izan duenaren egoeraren konnotazioa ere. Gaztelaniaz «exilio» esan ohi dutena da euskaraz «herbestea». Horregatik «bere herria euskara duen euskaldunak» erdaraz bizi beharra ez du bere «hizkuntzazko herbes-**

tea» baino. Gertatzen dena zera da: euskaraz dakiena nahiz ez dakiena hizkuntzazko herbestean bizi dela nolabait gaurko Euskal Herrian, ez dakiena ez dakielako eta dakiena «euskaraz jaiotzen, mintzatu, bizi eta hil» ezin delako gure gizartean. Victor Hugo-ren halako hitzek adierazten duten baikortasunaren aurka agian.

HERBESTEA ez da atzerrian bizitze hutsa. Denboraldi batetarako atzerrira lanera joan den teknikari edo irakaslea, berak aukera hori egin duelako joan da gehienetan: diplomatikoak eta misiolariak beraien aukeratu dute atzerrian bizitzea eta lana egitea. Horiek atzerrian bizi dira, baina inoiz ez da esaten «viven en el exilio», herbesteturik daudenik.

Herbesteak, hain zuzen ere, «besteen herria» adierazten du. «Bestetu» egin dute herbesteturik: alienaturik dago; eta bere alienazioaz oso jabeturik gainera. Arrozketan besterik ez da herbestea; herri arrotzean bizitzea... Atzerrian... Herbestean... Hizkuntzazko herbestea gizakiaren alienazioaren, arrotzetaren, agerkaririk nagusienetako bat da, hizkuntza duelako gizonak bere agerkaririk funtsezkoena.

Hizkuntzazko herbestea larria baino larriago bihurtzen da, gizatalde oso baten, Herriarena, delako. Herriaren hizkuntzaren ordezkapen-prozesuak, lurraldez aldatu gabe, arrotzu, alienatu eta herbestetu egiten du Herria: **Deserritu**, beronen adierarik zuzenekoena.

Herbeste-egoera kolektibo horretan, lagunbanakoen egoerak ezberdinak izan daitezke, hala ere. Batzuk eutsi egingo diote beren hizkuntzari, nolabait beren Herria beren barneratuz; herbestearen eskizofrenian bizi beharrean daude halakoak, bere hizkuntzazko (ab)herririk gabe. Beste batzuk galdua dute beren Herriaren hizkuntza; horretaz jabetzen direnean, horien herbeste-egoera latzagoa eta larriagoa, aurrekoena baino. Herriaren herriratze-bidean nolabait traba gertatzen direlako, Herri-hizkuntza berreskuratu bitartean.

Denak bizi dira, hala ere, herbeste

kolektiboan, eta denen artean ekin behar diote herriratzeko bideari. Hizkuntzaren berreskurapen indibiduala eta kolektiboa da hizkuntzazko herbestean bizi den Herriaren herriratzeko bidea; neketsua eta luzea sarritan.

LEHENDAKARIA, kontseilariak, zuzendariak, zuzendariordeak, idazkariak, idazkariordeak... Euskal Gobernu! Organigrama handia. Baina argi eta garbi esan beharra dago: Gasteizko Gobernu «un gobierno en el exilio», herbesteko gobernu besterik ez da, euskal hiru herrialdetarako bakarrik eratua. Jesus Leizaola Parisetik Donostiara etorri zenean, zarata eta jai handia egin zuten batzuk; baina hainbat urte igaro badira ere, oraindik herbesteko Gobernu triste bat besterik ez da Gasteizkoa.

Argitu beharrean nago, Batetik, hizkuntzazko herbestean dagoen Herri honen ordezkaritza agertu nahi du Gasteizko Gobernuak: Herri honen egitura sozialak ordea herbestekoak dira hizkuntzaren aldetik. Bestalde, zenbat dira Gasteizko Gobernuan euskaraz dakiten kontseilariak? Bi ote diren nago; gehienik ere, hiru. Beste denak erabateko herbestean bizi dira, beren Herriaren hizkuntzari dagokionez. Ze Gobernu-modu da, herbestekoa ez baldin bada? Gauza beretsua esan beharko dugu Komunitate Autonomoko Administrazio Publikoaren beste mailetak (Diputazioetako eta Udaletxeetako) ordezkarik ofizial eta funtzionari askori buruz.

Euskara berreskuratuko ez dugun bitartean, herbesteturiko Herria izango gara, gehienik ere; eta Herri herbestetu—deserritu—honen herbesteko ordezkaririk besterik ez dira izango erakunde ofizialak, bereziki euskararen berreskurapena beren barrurako lortu ez duten bitartean. Kontuz, ordea! Horrelako herbesteko erakundeek ez daukate Herriaren beraren egoeraren aitzakiaren pean babesterik, horri dagokien erakunde ofizialak direla esanez. Herbesteko Gobernuari dagokion lehen ezauzgarria zera da: Erresistentziako Gobernu izatea... Bestela «Gobernu txontxongiloa» besterik ez dela esan beharko dugu.

Gasteizko Gobernuari eta azpiko erakundeei buruz esan dugunak areago balio du noski Nafarroako Gobernu foralari buruz eta Iparraldeko agintari buruz. Bakoitzak erakutsi behar du Herri herbestetu honetan estatuko Gobernuen txontxongiloa den ala herbesteko Gobernu erresistentziakoa den.

Laburtuz, Euskal Herri honetan euskaldun euskaraduna nahiz euskaldun euskaragabea (!?) herbeste kolektiboan bizi gara: atzerriturik, arrotzurik, alienaturik, deseriturik... Euskararen berreskurapenaren bidea besterik ez daukagu, egoera hori gaunditzeko: Herriratzeko.